

משק החלב בבריטניה

טבלה מס' 1. יצרני החלב בבריטניה

שנה	מספר היצרנים	%
1950	196,387	100
1955	175,163	89
1960	151,631	76
1963	136,723	70
1964	130,546	66

בשנת 1963/64 הסתכמה ההכנסה הכללית של החקלאות ממכירת תוצרת חקלאית ב־1.654 מיליון לירות שטרלינג (1 ל"ש = 8.4 ל"י). חלקו של החלב בהכנסה הזאת היה כ־22% שהם 374.5 מיליון ל"ש (מעל ל־3 מיליארד ל"ש). ויחד עם התמורה ממכירת בקר לבשר סיפק ענף הבקר קרוב למחצית ההכנסה של החקלאים. בנוסף להכנסה זאת מהשיווק נהנתה החקלאות מתמיכות ממשלתיות שונות שהסתכמו בשנת 1963/64 ב־113 מיליון ל"ש.

כמות החלב ששווקה הגיעה באותה השנה ל־10 מיליארד ליטרים. תנובת החלב, השנתית והמוצעת לפרה היתה 765 גאלון שהם 3.450 ליטר; בשנתיים האחרונות חלה ירידה מסויימת ברמת התנובת הממוצעת. בשנת 61/2 — 774 גאלון. בשנת 62/63 — 779 גאלון.

עדר הבקר בבריטניה, הרכבו הוא יחיד במינו, כי מלבד 4 גזעי־חלב העיקריים — אירשייר, פריזי, גארנסי וג'ארסי, מצוי עוד מספר גדול של פרות חלב מגזעים דר־תכליתיים, שהחשוב ביניהם — גזע השורטהורן לחלב; כמו כן קיימים בבריטניה עוד אלפי עדרים של בקר בשר מגזעי הבשר הקלאסיים.

באנגליה־וולס נמנו בשנת 63/64 2.5 מיליון פרות חלב, מהם כ־2 מיליון שהשתייכו ל־4 גזעי החלב וחצי מיליון לגזעים הדר־תכליתיים; 1.3 מיליון פרות היו מהטיפוס הפריזי. בדו"ח מציינים שהגזע הזה נמצא בתהליך של התרחבות מתמדת וחלקו בייצור החלב עולה מדי שנה בשנה.

מספר פרות החלב נמצא בשנים האחרונות בעליה מסויימת, ולהארכת אורך החיים הממו

כללי

משק החלב בבריטניה מאורגן למופת. הגוף האירגוני המרכזי — זוהי המועצה לשיווק חלב (Milk Marketing Board). ברחבי המדינה קיימות 5 מועצות כאלה; הגדולה והחזקה — באנגליה וולס, 3 בסקוטלנד ואחת באירלנד הצפונית.

הנתונים על משק החלב בבריטניה מרוכזים בידי המועצות האלו ולא תמיד אפשר להאחיד אותם למוצע ארצי. כשחישוב של ממוצע ארצי מסויים היה קשה, הסתפקתי בנתונים של אנגליה וולס, בהן מרוכזים 81% מייצרני החלב הבריטיים.

המועצה של אנגליה־וולס, הנקראת בקיצור M.M.B., משמשת דוגמה לאירגונים דומים בכל רחבי התבל; זהו לא רק מוסד כלכלי מרכזי של משק החלב האנגלי — הוא גם מפתח פער לה מקצועית ענפה.

כל אחד מייצרני החלב בבריטניה חייב לקבל רישיון מיוחד מאת משרד החקלאות ועל סמך רישיון זה הוא נרשם כחבר המועצה ומתחייב למכור לה את כל החלב שמשווק משקו. בבריטניה כולה אין שיווק חופשי של חלב. למספר קטן מאוד של יצרנים (כ־6%) יש הסכמים מיוחדים עם המועצה, לפיהם מותרת להם מכירת חלב לצרכן במישרין, או עיבוד ביתי של החלב לגבינה, או מכירת שמנת למורעצה ושימוש בחלב רזה להזנת בעלי־חיים. בדרך זו קיימת שליטה אירגונית־מרכזית מלאה על כל משק החלב. אין כל ספק שהאירגון המיוחד הזה קידם את התפתחותו הבריאה של משק החלב הבריטי והודות לכך הוא החזיק מעמד אף בתנאי ייצור קשים ועמד בהתחרות החריפה במוצרי חלב ובשר מיובאים.

בשנת 1964 היו בבריטניה 464,431 משקים חקלאיים, שעיבדו 120 מיליון דונם אדמה חקלאית, כולל שטחי מרעה נרחבים. בין אלה היו 136,723 יצרני חלב רשומים במועצה. בשנים האחרונות הולך ופוחת מספר יצרני החלב, כפי שאפשר להיווכח מהנתונים בטבלה מס. 1.

מגמה זאת, אם תימשך, עלולה לגרום למחיר סור בפרות-חילופין לעדרי החלב, אולם מתקבל הרושם שנקודת השיא כבר הושגה, ומתחילה להתבלט נסיגת-מה; לכך 2 סיבות:

1. מורגש מחסור בעגלות טהורות-גזע ומ-חירן עולה;
2. גוברת ההכרה שכושרו של הגזע הפרימי בטהרתו לייצר בשר אינו פחות מזה של בני-הכלאים.

הדיאגרמה המובאת כאן מבהירה יפה שבי-אנגליה כברוב הארצות מתבלט תהליך של התמעטות יחידות עדר קטנות והתרבותן של יחידות עדר גדולות יותר.

מהתרשים הנ"ל למדים, שהעדרים הקטנים בעלי 9-1 פרות ו-10-19 פרות הם בקו של ירידה; העדרים הבינוניים 20-39 פרות — בעי-ליה קלה, והעדרים הגדולים (מעל ל-40 פרות) — בקו עליה תלול ביותר.

ביקורת החלב

באנגליה, וולס וסקוטלנד אחראית המועצה לביצוע ביקורת החלב; באירלנד הצפונית מאורגנת ביקורת החלב ע"י משרד החקלאות. בעלי העדרים שבביקורת נושאים כ-80% מהוצאותיה וכ-20% הנוותרים נושאים המוצאות ומשרד החקלאות. שיטת הביקורת היתה עד לזמן האחרון דומה לזאת הנהוגה אצלנו. בסקוט-לנד בודק מבקר החלב ביום הביקורת לא רק את % השומן אלא גם את כלל החומר היבש. מספר העדרים המאורגנים בביקורת לא גדל בשנים האחרונות ולכן חיפשו דרכים לשבור את הקפאון הזה. בעקבות המלצות הוועדה המיוחדת, שחקרה במשך 3 שנים בשאלה הזאת, הונהגה בשנתיים האחרונות שיטה חדשה הידר-עה בשם „ביקורת חלב ב'": בעל העדר שוקל בעצמו, פעם בחודש את החלב מכל פרה, מפ-ריש דוגמה לבדיקת השומן ורושם את תוצאות הביקורת על טופס מיוחד.

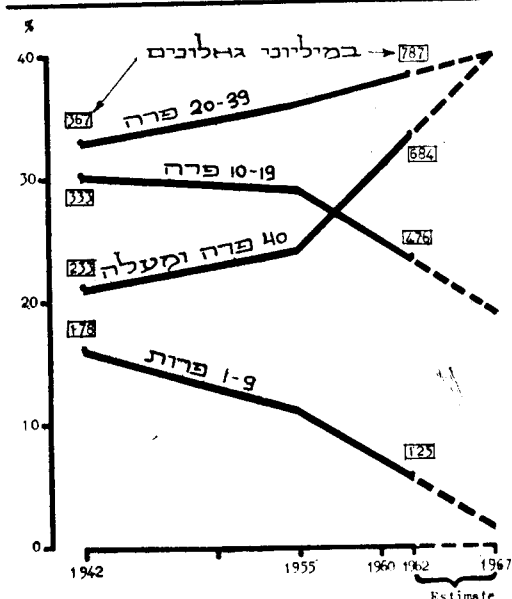
בדיקת % השומן והרישום בכרטיס הפרה נעשים במשרד המרכזי. שלוש פעמים בשנה נערכת בדיקת ביקורת ביום שלאחר השקילה העצמית על ידי מבקר חלב רשמי. לפי שיטה

צע של הפרה — חלק בלתי מבוטל בתהליך זה; שנות הניצול נעות בממוצע סביב 5 שנים כשהחישוב הטיאורטי מתקרב ל-5 שנים הר-סיכומים למעשה, לפי שיעורי היציאה, מראים על 4 שנות ניצול.

דאגה מסויימת לעתידו של עדר החלב גר-רמת המגמה להזריע יותר ויותר פרות בזירמת פרים מגזעי הבשר. נהוג זה מתפשט בעקב העלייה במחירי הבשר והאפשרות הרבה לייצר בשר גם בעדרי החלב; מגמה זאת משתקפת באופן בולט בטבלה מס. 2.

טבלה מס. 2. שיעורי ההזרעות של פרות חלב בזירמת פרים מגזעי בשר

השנה	%
1952	15
1955	26
1960	30
1961	35
1962	46
1963	45

השינויים שחלו בתפוקת החלב ע"י עדריים בעלי גודל שונה, החל משנת 1942 עד 1962 ואומדן לשינויים מ-1962 עד 1967.

64% מכל הפרות מההזרעה; 14% של הפרות נהנו גם מהרבעה טבעית ו-13% הופרו בשתי השיטות. גם יחד (9% הנותרים — מקרים בלתי ידועים). באותה השנה עמדו במרכזים של המועצה 926 פרים, מהם 612 מגזעי החלב וביניהם 402 פריזיים.

אם נמשיך להתעניין במיוחד בגזעי החלב, נראה שבשנות הדו"ח נרכשו 99 עגלים לגידול פרים ו-50 פרים מבוגרים שעמדו במבחן הצא"צאים בעדרים פרטיים. 102 פרים צעירים גמרו את מכסת ההזרעות שלהם והועברו להמתנה. שיעור הוצאה מתחנות הפרים הגיע ל-16%, ולהלן פרטים על סיבות היציאה של 144 פרים:

32	תנובת חלב נמוכה בצאצאיהם
21	% שומן מופחת בצאצאיהם
11	מבנה גוף לא רצוי
	שילוב של כמה תכונות בלתי רצויות
18	בצאצאים
3	ולדות לא נורמאליים
39	מחלות שונות
7	מקרי תמותה
13	שונות
144	סה"כ

באגודות ההזרעה של המועצה מקובלות שיטות טיפוח דומות לשלנו.

1. בפרים צעירים מזריעים עד להתעברות 400 פרות, בעדרים עם ביקורת חלב; לאחר מילוי מכסה זו הם מועברים להמתנה;
2. לאחר שמסיימות 50 הבנות הראשונות של פר מסוים 180 ימי-חליבה, עורכים מבחן הקדמי. בפרים שמראים סימנים לטובה מתחילים שוב להשתמש, בהיקף מוצמצם;
3. גורלו הסופי של פר נחרץ לאור התוצאות של מבחן הצאצאים לפי ההפרש המשוקלל של תנובות הבנות לעומת בנות הזמן שלהן; שיטת המבחן דומה מאוד לנהוגה אצלנו;
4. כ-3/4 מכל ההזרעות מבוצעות בזירמתם של פרים בדוקים, אך יש לקחת בחשבון שרק קצת יותר ממחצית הפרות מוזרעות בזירמת פרי חלב;
5. כדי לעודד את בעלי הפרות להשתמש

ב' מצורפים כבר כיום מעל ל-10,000 בעלי עדרים עם 90,000 פרות בקירוב. בשנת 1963/64 נמצאו בביקורת החלב כ-790,000 פרות, שהן כ-30% מכל פרות החלב; שיעור זה הינו יציב זה כ-8 שנים.

בשנת 1962/63 היתה תנובת החלב הממוצעת לפרה בביקורת 4.160 ק"ג עם 3.88% שומן. התנובה הממוצעת של הפרות הפריזיות שבביקורת הגיעה ל-4617 ק"ג חלב עם 3.66%; תנובת החלב של ה"פלג" הקנדי שבגזע הפריזי היתה ב-250 ק"ג חלב יותר וגם% השומן היה גבוה ב-0.07%.

ההזנה

הדו"ח על ההזנה מצביע על השימוש המוגבר במוזונות מרוכזים. בה בשעה שהגדלת העדר ב-10 השנים האחרונות הסתכמה ב-125%, עלה אינדקס הצריכה של מ"מ באותו פרק זמן ל-141%. ב-62/63 היה המחיר הממוצע לטונה מ"מ קנוי — 31 ל"ש (261 לירות). הכמות הממוצעת של מ"מ לפרה בשנה הגיעה לקצת יותר מטונה.

הזרעה מלאכותית

אחת ההוכחות הבולטות לאירגונו היעיל של משק החלב הבריטי, הוא אירגון ההזרעה המלאכותית. גם בשטח זה, עיקר הפעולה הוא מטעם המועצות לייצור חלב. המועצות באנגליה ובסקוטלנד ומשרד החקלאות באירלנד הצפונית הקימו 28 מרכזי הזרעה ו-100 תחנות משנה. בסה"כ הוזרעו בשנת 1963/64 — 2,396,000 פרות. אחוז הבלתי חוזרות תוך 30-60 יום מהזרעה הראשונה היה 77%.

הגוף החזק ביותר בפעולה זו היא המועצה של אנגליה וולס ומהדו"ח שלה אפשר לשאוב נתונים מעניינים. החלוקה לפי הגזעים של 1.7 מיליון ההזרעות הראשונות, שבוצעו בשנת 63/64 מהמרכזים שלה היו: 954 אלף פרה הוזרעו בזירמת פרים מגזעי חלב, ומתוכן — 713 אלף מפרים פריזיים; 56 אלף מגזעים דור תכליתיים, 714 אלף מגזעי בשר — 28,000 מהן — מפרי שרולה. מסתבר שבאנגליה הופרו

המטפח להזרעת פרה מסוימת בזירמתו של פר הנראה מתאים ביותר. בשנת הדו"ח נחתמו 109 הסכמים כאלה ותנובת החלב הממוצעת של הפרות שלגביהן נעשו ההסכמים היתה — 6124 ק"ג עם 4.0 שומן.

מחיר ההזרעה של פרה שלגביה מסתפקים בזירמתו של גזע מסויים בלבד היה 9.5 ל"י. כשמעוניינים בזירמה של פר מיוחד הרי אז מחיר ההזרעה הוא — 17 ל"י.

ביקורת ניקיון החלב ומיכו

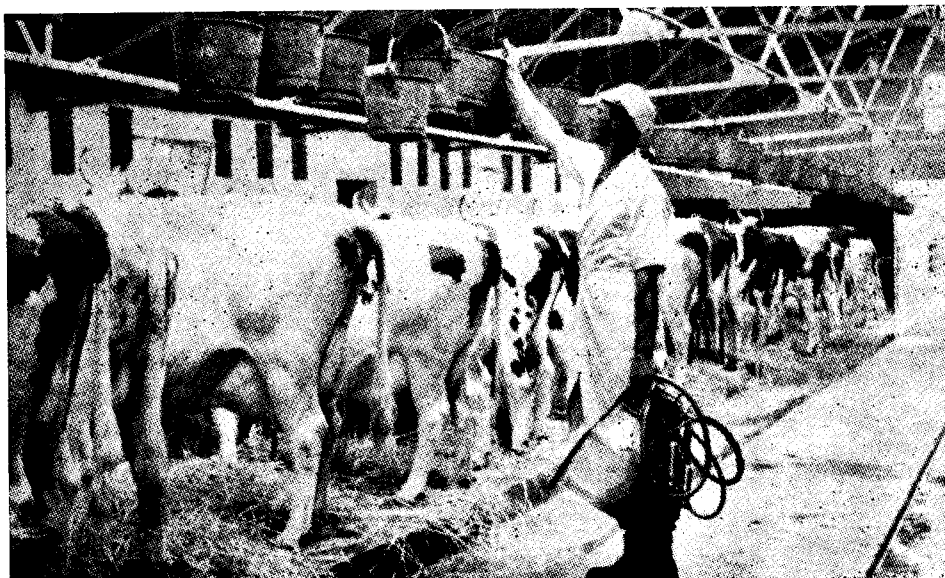
לגבי ניקיון של החלב, מתבלטת בבריטניה רגישות מיוחדת. נעשים מאמצים רבים לשיפור טיב החלב וניקיונו. זה שנים רבות הונהגה תור ספת תשלום לייצרני חלב שתעמידו את עדריהם בביקורת בריאות קבועה ורמת גיהות (היגיאנה) הייצור. עד לפני שנה היתה מקובלת תוספת של 3.6 אגורות לגאלון חלב (4.5 ליטר). בשנת 1963, כש-98% מכלל החלב היה זוכה בפרס הנ"ל, הוחלט לבטל את ההטבות הנ"ל, אבל קיימת עדיין שיטת קנסות לגבי חלב מזוהם, המתבססת על בדיקת ראָאצורין אחת לחודש (מחלב הנשלח במיכליות, פעם בשבוע). חלב

בזירמת הפרים הצעירים, הנהיגו מלפני שנתיים תשלום פראמיות מיוחדות לבעלי עדריים שבר ביקורת, המסכימים להזרעת 12 פרות לפחות בזירמת פרים צעירים; הזירמה היא ללא כל תשלום ופרס של 40 ל"י בקירוב מוענק לזכות כל בת של פר צעיר, שסיכמה תקופת חליבה ראשונה במלואה.

כדי לתת מושג כלשהו על רמת הטיפול של פרי ההזרעה מהגזע הפריזי, אביא מספרים אחדים מהדו"ח:

תנובת החלב הממוצעת של אמהות העגלים הפריזיים שנרכשו בשנה האחרונה היתה — 6.102 ק"ג עם 4.04% 268 ק"ג שומן. מבחני הצאצאים של אבות העגלים — הסתכמו כלהלן: 4458 בנות הניבו בממוצע בתקופתן הראשונה 4680 ק"ג עם 3.81% שומן, שהם 317 ק"ג (!) מעל לתנובות בנות-הזמן. ההפרש המשוקלל הממוצע של 31 פרים שהוחזרו לשירות לאחר המבחן היה — 243 ק"ג חלב והשומן הממוצע של בנות הפרים — 3.84%.

קיימת עוד גם שיטה מעניינת של "הזמנת עגלים" לרביה בדרך התקשרות של המועצה עם

ניקיון מופתי ברפת רגילה; לכל פרה דלי עם מנת המזון המרוכז שלה.

משלוחי חלב בעלי תכולת מח"ש בממוצע שנתי של פחות מ-8.40%, יורדים בדרגה אחת; כך לדוגמה, חלב עם ממוצע של 8.30% מח"ש ו-12.10% חומר יבש כללי (דרגה 12) ישולם לפי דרגת 11, היינו לפי המחיר היסודי. יש ענין בתנודות החודשיות בהרכב החלב באנגליה, הנמסרות להלן בטבלה מס. 4.

טבלה מס. 4. התנודות החודשיות בהרכב החלב באנגליה 1962/63

חודש	% שומן	% מח"ש	% חומר יבש כללי
10—62	3.83	8.76	12.59
11—62	3.94	8.76	12.70
12—62	3.90	8.71	12.61
1—63	3.86	8.70	12.56
2—63	3.79	8.62	12.41
3—63	3.70	8.67	12.37
4—63	3.64	8.58	12.22
5—63	3.54	8.69	12.23
6—63	3.52	8.73	12.25
7—63	3.62	8.69	12.31
8—63	3.68	8.68	12.36
9—63	3.78	8.75	12.53

השימוש בחלב

רוב החלב המיוצר בבריטניה משווק כחלב־שתיה ותוצרת ניגרת. עודפים עונתיים או עוד־פיז מעל לכמות המתוכננת, מועברים לתעשיה. טבלה מס. 5. שימוש בחלב בשנת 1963/64

צורת השימוש	כמות החלב במיליוני גאלונים	% מכלל החלב
סה"כ חלב משווק	2.360	100
לשתיה ותוצרת ניגרת	1.630	70
חלב לתוצרת	730	30
מזה לחמאה	194	
לגבינות	231	
לחלב משומר	130	
לאבקת חלב		
מלא	50	
לגלידה	106	
לשונות	19	

שנמצא פגום נבדק בדחיפות פעם שניה ואף פעמים אחדות. לאחר התוצאה השלילית הרא־שונה, מוזהר היצרן; כשנמצאו 2 בדיקות של־ליות, מוטל קנס של 3.3 אג' לגאלון לכל החלב שסופק באותו חודש. לאחר 3 בדיקות שליליות — 6.6 אג' קנס, לאחר 4 בדיקות שליליות ויותר מטילים קנס של 9.4 אג'. לגבי יצרנים שאצלם הבדיקה השלילית הולכת וחר־זרת מודיעים להנהלת המועצה, ובידה לבטל בכלל את רישיון היצרן לשווק חלב. חלב שמגיע במצב רע וחמוץ, מוחזר לייצרן ללא תשלום; שיעור הדחיות של משלוחים פגומים הגיע בשנה האחרונה ל־0.06% בלבד!

בקשר עם החתירה לשיפור טיב החלב, הוגר הגה החל משנת 1963 שיטת תשלומים בהתאם להרכב החלב. כקנה־מידה נקבע שיעור החומר היבש בחלב; החישוב נעשה פעם בחצי שנה לפי הממוצע השנתי של כל הבדיקות שקדמו למועד זה; הפרשי המחירים לפי שיטה זו הם כדלקמן:

טבלה מס. 3. דירוג המחירים לחלב בשנת 1964/65

הדירוג	% החומר יבש *	תוספת או ניכוי במחיר גאלון בפאנסיס **
1	13 או יותר	+ 3.0
2	12.90 — 13'00	+ 2.7
3	12.80 — 12.90	+ 2.4
4	12.70 — 12.80	+ 2.1
5	12.60 — 12.70	+ 1.8
6	12.50 — 12.60	+ 1.5
7	12.40 — 12.50	+ 1.2
8	12.30 — 12.40	+ 0.9
9	12.20 — 12.30	+ 0.6
10	12.10 — 12.20	+ 0.3
11	12.00 — 12.10	מחיר היסוד
12	11.90 — 12.00	— 0.8
13	11.80 — 11.90	— 1.6
14	פחות מ־11.80	— 2.4

* החלב המסופק מכיל בממוצע שנתי יותר מ־8.40% מח"ש. ** פאנס = 3.5 אגורות.

הגברת השימוש בחלב שתיה

מאמצים מיוחדים נעשו ונעשים בבריטניה כדי להגדיל צריכת חלב שתיה. שלטונות בריטניה רואים בהגברת הצריכה את אחד האמצעים היעילים ביותר להבטחת בריאות האוכלוסין ושל הדור הצעיר במיוחד. המעניין בדבר שפיקר המאמץ נעשה בשנות מלחמת העולם השנייה בעיקר. בשנה שקדמה למלחמה (1938/39) היתה הצריכה הממוצעת השנתית לנפש — 86 ליטר; הודות לפעולות מיוחדות היא עלתה בהתמדה בשנות המלחמה, ובשנת 1949/50 עמדה הצריכה על 145 ליטרים לנפש. בשנה האחרונה (63/64) נאמדת הצריכה ב־135 ליטר. סבורים שלשתי פעולות מיוחדות היתה חשיבות מכרעת בהתקדמות הזאת והן הן שעזרו להחדיר את הרגלי שתיית החלב בשכבות הרחבות. מאז 1934 הונח הגה בבריטניה חלוקת חלב לכל הילדים בבתי הספר במחירים מוזלים ואף ללא כל תשלום. המפעל הזה מתקיים מאז, ללא הפסק, במשך יותר מ־30 שנה, אם כי חלו בו הרבה שינויים אירגוניים. כיום מגישים מרבע עד שליש ליטר חלב לכל תלמיד בבית־הספר בכל הלקי בריטניה, וגם ללא כל תשלום. כל ההוצאה למפעל מבורך זה באה מאוצר המדינה. בשנת 63/64 הופנו מאתיים וחמישים מיליון ליטרים חלב למטרה זאת והתקציב הסתכם ב־14 מיליון ל"ש (כ־112 מיליון ל"י). הדרך השנייה להחדרת החלב לשכבות העממיות היתה — מכירת חלב במחירים מוזלים ביותר למעוטי יכולת. גם מפעל זה עבר גילגולים אירגוניים, וכיום הוא מנוהל על ידי משרד הבריאות באמצעות פנקסי תלושים. בשנת 63/64 נמכרו קרוב למיליארד (!) ליטרים חלב בדרך זו כשההשתתפות הכספית של הממשלה במפעל ענק זה היתה 34 מיליון ל"ש, שהם יותר מרבע מיליארד ל"י.

במשך השנים האחרונות הגישה ממשלת בריטניה בדרכים שונות תמיכה למשק החלב. בשנת 1950/51 היתה הסובסידיה הישירה למשק החלב למעלה מחצי מיליארד ל"י ונוסף לזה הושקעו עוד כרבע מיליון ל"י בשני מפעלים לים אלה. בבריטניה מתייחסים להשתתפות התקציבית של הממשלה במפעל החלב לבתי

הספר ובחלוקת חלב לשכבות מעוטות־יכולת (Welfare Milk Scheme) כלסובסידיה למשק החלב. מאז, ירדה הסובסידיה הישירה מדי שנה ולעומת זה גדלה השתתפותה של הממשלה בשני המפעלים הנ"ל. בשנה האחרונה הסובסידיה הממשלתית למשק החלב בוטלה למעשה, ועליו להתקיים על ההכנסה מהשיווק בלבד, אך הממ"ד שלה ממשיכה בתמיכה למשק החלב באמצעות שני מפעלים אלה, וכאמור כבר לעיל היא הקציבה למטרות אלה בשנת 1963/64 — 46 מיליון ל"ש (370 מיליון ל"י).

מחירים מובטחים לייצור

כפי שצויין כבר לעיל, נמכר כל החלב באמצעות המועצות לשיווק חלב. המחיר של חלב השתיה לצרכן נקבע על ידי הממשלה; עודפי חלב שאינם נמכרים כחלב שתיה, מועברים על ידי המועצה לתעשיית החלב לפי הסכמים שנעשים בין המועצה לבין בעלי התעשייה.

המחיר החדושי ליצור נקבע על ידי המועצה על יסוד „מחיר מובטח לייצור” שגם הוא נקבע על ידי הממשלה, בכל פעם בחודש פברואר, עבור השנה המתחילה בחודש אפריל. כעקרון נקבע שהירידה במחיר החלב לייצור לא תעלה על 4% לעומת המחיר של השנה הקודמת, ובס"ה לא למעלה מ־9% במשך 3 שנים. מחיר מובטח זה נשאר בתוקף לגבי הכמות השנתית שנקבעה מראש. במקרה שהכמות המשווקת עוברת על המיכסה הקבועה, הרי אז מזכים את העודפים במחיר של חלב־תעשייה.

נערכים חישובים וסיכומים מדי שנה בין הממשלה לבין המועצה. המועצה משלמת לייצרי גים במשך השנה את המחיר המובטח עבור הכמות הקבועה מראש. במקרה וההכנסה מהשיווק למעשה קטנה מהמחיר המובטח, מכסה הממשלה את ההפרש על ידי סובסידיה ומאידך — כשהשיווק מכניס יותר מהמחיר המובטח — מחזירה המועצה לממשלה את העודף.

ההוצאות הכספיות וכמויות החלב המופנות למפעלים הסוציאליים שנוזכרו בסעיף הקודם — הם מחוץ לחישובים וסילוקים אלה.

נתונים על התפתחות המחיר המובטח לייצור בשנים האחרונות מובאים בטבלה מס. 5.

כדי לכסות את הפרשי ההכנסות מהשיווק לבין המחיר המובטח לייצרן. בשנים האחרונות שינר תה הממשלה את מדיניות המחירים — היא הירשתה להעלות את המחירים לצרכן והפחיתה מדי שנה את הסובסידיות.

בשנה האחרונה כיסו המחירים לצרכן את המחיר לייצרן והממשלה היתה פטורה מהענקת סובסידיה ישירה למשקי החלב.

בדו"ח של המועצה נמסרים נתונים מעניינים על מיבנה מחיר החלב לצרכן.

טבלה מס' 6. המחיר המובטח לייצרן

שנה	הכמות הקבועה מראש במיליוני גאלון	מחיר מובטח לייצרן פאנס/גאלון	אגורות לליטר
1954/55	1,958	37.27	28.4
1959/60	1,968	37.70	28.9
1964/65	2,088	40.85	31.1

כפי שכבר נזכר בפרק הקודם, נאלצה הממ' שלה במשך שנים רבות להוסיף סכומים ניכרים

טבלה מס' 7. מחיר החלב לצרכן ב-1963/64
(בפאנסים לגאלון חלב סטאנדארטי מפוסטר בבקבוקים)

פרטים	פאנס לגאלון	אגורות לליטר
מחיר קימעוני לצרכן	66.70	51.0
תיווך הקימעוני	20.50	15.2
הוצאות החלוקה	3.49	2.7
הכנסה נטו של המועצה מחלב ניגר	42.71	33.1
הכנסה נטו של המועצה מחלב לתוצרת	20.14	15.4
יתרת נטו לחלב ניגר ותוצרת	36.55	27.7
החזרה לממשלה עבור הכנסה מעל למחיר מובטח	0.49	0.3
מחיר ברוטו לייצרן	36.06	27.4

טבלה מס' 8. יחסי המדדים השונים

שנה	מחיר החלב	משכורת ממוצעת	מחירים קמעוניים	מחיר מזון
1938	100	100	100	100
1948	148	178	175	152
1958	231	299	272	281
1963	247	353	304	305

מהמדדים הסטאטיסטיים האלה מתקבל תרור שם שגורלם של יצרני החלב בבריטניה לא משופר בהרבה מזה של עמיתיהם בישראל. גם שם מחירי החלב מפגרים אחרי יתר המדדים הכלכליים וייצרן החלב חייב לייעל את הייצור כדי להחזיק מעמד. והנה תרומתו של יצרן החלב לכלכלה ולי-

בשנת 1963/64 היה המחיר המובטח לייצרן עבור כמות החלב הקבועה — 38.40 פאנס לגאי לון, ולמעשה שילמה המועצה קצת פחות בגלל עודפים שזוכו במחיר לפי ההכנסה מחלב־תוצרת. ממחיר ברוטו זה ניכתה המועצה עוד כמחצית הפאנס לגאלון (קצת פחות מחצי אג' לליטר) על חשבון הוצאות אדמיניסטרציה, מחקר, פירי סומים, תעמולה וכו'. מלבד המחיר הסטאנדארטי מופיעות תוספות שונות והפחתות שונות הנק' בעות לפי טיב החלב, הרכבו, הובלה במכוניות וכו', אולם כל זה מבוסס על מערכת חישובים פנימית, במסגרת המועצה. ברצוני למסור בסוף פרק זה פרטים סטאטיסטיים מעניינים על היחס שבין מחיר החלב לבין מדדים כלכליים אחרים:

הנתונים שלפיהם הוא קובע את המחיר המובטח לייצור, כפי שדובר על כך לעיל.
מתוצאות הסקר הזה לשנת 1961/62 נראה שהוא מקיף 509 עדרים, בגודל ממוצע של 32 פרה עם תנובה ממוצעת של 3823 ליטרים חלב. הרכב ההזנה מפורט בטבלה מס. 9.

טבלה מס' 9. מנת המספוא השנתית

סוג המספוא	כמות שנתית לפרה ק"ג	מחיר לטונה ל"י
שחת	800	55
קש	40	30
מספוא ירוק וסלקים	480	17.5
כרוב מספוא *	1320	16
תחמיץ	900	17.5
מזון אחר (גס)	100	43
מזון מרוכז מתוצרת המשק	220	110
מזון מרוכז קנוי	880	250

כ־130 ימי מרעה (כ־860 י"מ) 9.8 אג' / י"מ
* כרוב המספוא מקובל מאוד באנגליה בתפריט הבקר בימות החורף.

על בסיס ההזנה בהרכב זה הסתכם המאזן השנתי של הפרה הממוצעת שבסקר כדלקמן:

טבלה מס' 10. מאזן פרת החלב באנגליה בשנת 1961/62 (בהתאם לסקר שנערך ב-509 עדרים)

ההוצאות	לפרה		לליטר חלב אגורות	% מכלל ההוצאה
	ל"י ש	ל"י		
מזון קנוי	27	227		
גידולי שדה	16	135		
מרעה	10	84		
סה"כ הוצאות ההזנה	53	446	11.8	54
עבודה	21	176	4.4	21
הוצאות שונות	17	143	3.8	18
לחידוש העדר	7	59	1.6	7
סה"כ הוצאות	98	824	21.6	100
פחות ערך הוולד	6	51	1.4	
סה"כ הוצאות נטו	92	773	20.2	
סה"כ הכנסה עבור החלב	120	1009	26.4 *	
היתרה נטו	28	236	6.2	

* המחיר המובטח לייצור בשנה הנ"ל היה 29 אג' ; אמנם, לא כל החלב הועבר למכירה (חלק נצרך במשק) וכן לא זכה כל החלב בהטבות ואפשרויות, על כן גוצר ההפרש הנ"ל.

הזנה של תושבי בריטניה: בשנת 1938 צריך היה הפועל הממוצע להוציא שכר עבודה של 12 דקות בערך כדי לקנות פאונד אחד חלב (כ־1/2 ליטר) והיום די לו במחצית השכר הנ"ל, כלומר — בשכר של 6 דקות (גם בישראל אותו היחס).

החלב על תוצריו השונים בבריטניה מספק כיום בתפריטו של האזרח:

בריטניה	בישראל
19.4% מתצרוכת הקלוריות	7.4%
23.1% מתצרוכת החלבון	12.8%
39.1% מתצרוכת הסידן	32.0%
31.7% מתצרוכת הוויטאמינים	11.0%
ההוצאה לאספקה זו מסתכמת בכ־16.6% מכלל ההוצאה למזון (9.0% בישראל).	
כלכלת הענף (כללי)	

בבריטניה קיים שירות מיוחד לעיקוב אחר השינויים בכלכלת משק החלב. שיטת העיקוב כוללת סקר כלכלי מפורט של 500 עדרים טיפוסיים. בעדריהם אלה נרשמות בדייקנות כל ההוצאות וההכנסות של עדר החלב ונקבעים השינויים שחלו בהוצאות מדי שנה בשנה. מעקבים אלה מספקים למשרד החקלאות את

טבלה מס' 11

המוצר	סה"כ הצריכה	השיעורים מתוצרת הארץ ב-%
חלב שתיה	1,622	100
שמנת	124	82
גבינות	563	43
חמאה	2,430	9
חלב משומר	73	119 (ייצוא)
אבקת חלב	75	63
שונות	77	70
סה"כ וממוצע	4,964	48

מכאן, שמשק החלב בבריטניה כיסה בתוצרתו פחות ממחצית התצרוכת של האוכלוסיה. עקב זה נודעה בריטניה כיום כיבואן העיקרי בעולם של חמאה וגבינה (דומה המצב בייבוא של בשר — למעלה מ־⅓ של הצריכה).

לגבי אותה הכמות ששורייתה לתוצרת הארץ בהתאם למדיניות הממשלה, זו האחרונה אחרי אית למחיר מובטח אשר מכסה את מלוא הוצאות הייצור. בעבר נעשה הדבר על ידי סובי סידיות גבוהות מאוד, אולם בשנים האחרונות הוקטנו ואף בוטלו התמיכות הממשלתיות הישירות למשק החלב ובמקביל לכך הועלו המחירים לצרכן.

ת"א, יוני 1965 אוריאל לוי

במסגרת מאמר זה אין אפשרות לנתח במפורט כל הנתונים האלה (אולי נעשה זאת בהזדמנות אחרת). הם צוינו רק לשם נתינת מושג כלשהו על כלכלת ייצור החלב בתנאי בריטניה. שיטת חישוב הוצאות הייצור, ויתרת הנטו לטובת החקלאי, כשעבודתו הובאה בחשבון במחיר של עבודה שכירה ומחירי המספוא — לפי הוצאות הייצור הממשיות במשק ולא לפי מחירי השיווק, או מחירים אלטרנטיביים של אמצעי הייצור. בחישוב זה לא נכללו הוצאות לריבית — לא על הון חוזר ולא על הון ההשקעה; שיעורי הפחתה, אף הם מינימאליים.

סוף דבר

למשק החלב הבריטי יש כמה קווים דומים לאלה של ישראל. קיימת הבעיה היסודית של מדיניות הייצור, היינו — השאלה של שיעור כיסוי הצריכה על ידי תוצרת הארץ או ייבוא. למעשה נוקטת הממשלה במדיניות של ייצור חלב בהיקף של מלוא הצריכה בחלב שתיה ותוצרת נירגרת במשך כל חודשי השנה והעברת עודפים עונתיים לתעשייה. בהתאם למדיניות זו נקבעת כמות החלב שלמחירה אחראית הממשלה. בעקבות מדיניות זו היה חלקו של הייצור במילוי התצרוכת באנגליה כדלקמן (בשנת 1963, במיליוני גאלונים):

ייצוא בשר מארגנטינה בשנת 1964

בשנת 1964 חלה ירידה רצינית בייצוא בשר בקר וכבשים; הייצוא פחת מ־392.4 אלפי טונות בשנת 1963 ל־304.7 אלפי טונות בשנת 1964, היינו — ירידה ב־88.7 אלפי טונות, וזאת — בגלל הירידה בייצור מחמת עונת המרעה הדלה ועליית הצריכה הפנימית. להלן הייצוא לפי הארצות הקונות (באלפי טונות):

הארץ	1963	1964
בשר בקר		
הממלכה המאוחדת	185.9	110.7
איטליה	61.4	77.4
גרמניה המערבית	25.6	45.6
הולנד	12.7	18.0
בלגיה	10.2	10.8
בשר בקופסאות		
ארצות הברית	25.1	14.6
הממלכה המאוחדת	17.8	13.0
בשר כבשים וטלאים		
הממלכה המאוחדת	16.4	7.8